

Norsk økonomisk nasjonalrapport til NSFRs seminar om beskatning av småforetak, Lund 29-30 oktober 2003

Av Bjart Holtsmark¹
Statistisk sentralbyrå
Postboks 8131 Dep,
0033 Oslo

E-mail: bjj@ssb.no

1. Innledning

I tittelen for nasjonalrapporten kan man få inntrykk av at denne rapporten handler som beskatning av "småforetak". På norsk vil vi tolke det som foretak med få ansatte. I Norge har vi imidlertid ikke spesielle skatteregler for foretak med få ansatte. Delingsmodellen, som denne rapporten omtaler, berører ikke bare småforetak. Riktignok er det slik at foretak med mer enn i størrelsesorden 1000 ansatte i praksis ikke berøres av delingsmodellen i Norge. Men som det vil fremgå av det presenterte datamateriale, berører delingsmodellen en vesentlig andel av foretakene med for eksempel 50 - 100 ansatte.

I avsnitt 2 og 3 presenteres reglene for næringsbeskatning, herunder delingsmodellen og reglene for personbeskatning. I denne delen av rapporten bygger jeg på NOU 2003:9 Skatteutvalget, som gir en grundig gjennomgang av hele det norske skattesystemet.

I avsnitt 4 presenteres materiale fra det norske bedrifts- og foretaksregisteret. Dessverre gir ikke dette materialet informasjon om bedriftenes investeringer.

I avsnitt 5 drøftes kort hvilke intensjoner norske myndigheter har hatt med de omtalte skattereglene og den debatt som føres omkring disse reglene i Norge. For de som ønsker en langt nærmere omtale av disse temaene, er NOU 2003:9 å anbefale. Denne utredningen drøfter både erfaringene med delingsmodellen grundig samtidig som den skisserer ulike alternativer for en omlegging av næringsbeskatningen som skal gjøre det mulig å oppheve delingsmodellen i Norge.

---

¹ Takk til Camilla Torp for å ha fremskaffet relevante data fra bedrifts- og foretaksregisteret.

2. Generelle prinsipper for næringsbeskatning i Norge

Beskatning av ulike eierformer

Reglene for beskatning av bedrifter er avhengig av hvordan næringsvirksomheten er organisert. Bedrifter kan deles inn i følgende grupper:

1. Personlig eide enkeltmannsforetak.
2. Ansvarlige selskaper med fullt ansvar der deltakerne har et ubegrenset, personlig ansvar for selskapets forpliktelser. Dette gjelder også selv om en eller flere av deltakerne er selskap med begrenset ansvar, for eksempel aksjeselskap.
3. Ansvarlige selskaper med delt ansvar der den enkelte deltaker har et ubegrenset personlig ansvar for en andel av selskapets forpliktelser. Dette gjelder også en en eller flere av deltakerne er selskap med begrenset ansvar, for eksempel aksjeselskap.
4. Kommandittselskaper der minst en deltaker har et ubegrenset personlig ansvar utad for selskapets samlede forpliktelser og minst en annen deltaker har et begrenset personlig ansvar med en fastsatt sum. Dette gjelder også selv om en eller flere av deltakerne er selskap med begrenset ansvar, for eksempel aksjeselskap.
5. Indre selskaper der ansvaret mellom deltakerne er organisert på en av måtene som er beskrevet i punktene 2. - 4., men som ikke opptrer som selskap overfor tredjemann. Hver deltaker som opptrer utad har fullt ansvar utad for det han forplikter for selskapet innad.
6. Aksjeselskaper er selskaper der ingen av deltakerne (aksjonærene) har ubegrenset personlig ansvar. I Norge skiller man mellom "private aksjeselskaper" (AS) og "allmenne aksjeselskaper" (ASA). Et AS kan til forskjell fra et ASA ikke ta opp aksjekapital fra allmennheten i den forstand at nye aksjonærer, det vil si personer som ikke deltok på stiftelsesmøtet må godkjennes som aksjonærer på generalforsamlingen. ASA er som regel store selskaper og er også vanligvis børsnoterte. Også et AS kan være børsnotert, men det er ikke like vanlig som for ASA. Det er et strengere lovverk for ASA enn for AS, men skattereglene er de samme.

Selskaper i gruppene 1 - 5 er ikke egne skattesubjekter. Deltakerne i slike selskaper lignedes hver for seg for sin andel av selskapets inntekt og formue. Deltakerne lignedes normalt etter en nettometode, dvs. at inntekt og formue fastsettes på selskapets hånd som om dette var skattesubjekt. Nettoresultatet fordeles deretter på den enkelte deltaker etter eierandel. Den enkelte deltaker beskattes så for sin andel av nettoresultatet.

Aksjeselskaper er derimot egne skattesubjekter.

En viktig skattmessig forskjell mellom selskaper som deltakerlignedes og selskaper som skattlegges som egne skattesubjekter, er behandlingen av ligningsmessig underskudd. Deltakerligning innebærer at selskapets underskudd i et år er fradragsberettiget i deltakernes eventuelle øvrige skattepliktige inntekter, mens et selskap som er eget skattesubjekt normalt bare kan fradragsføre underskuddet i senere års overskudd.

Overskudd i en bedrift skattlegges som alminnelig inntekt med en flat sats på 28 prosent. Alminnelig inntekt er virksomhetens samlede inntekter fratrukket alle kostnader i næringsvirksomheten, herunder skattmessige avskrivninger av driftsmidler. I selskaper som omfattes av delingsmodellen må aktive eiere i tillegg betale skatt på positiv beregnet personinntekt fra selskapet.

Avskrivninger

Varige driftsmidler til en kostnad over 15000 kroner kan ikke fradragsføres direkte, men kan avskrives etter nærmere regler. Driftsmidler med en sannsynlig levetid lenger enn tre år anses som varige. Avskrivninger foretas normalt etter den såkalte saldometoden, som innebærer at avskrivninger beregnes som en fast prosent av gjenstående verdi. Årlige avskrivningsbeløp er derfor høyest de første årene etter en investering og avtar etter hvert som driftsmidlet blir nedskrevet. Når gjenstående verdi (beregningsgrunnlaget) kommer inn under 15 000 kroner, kan restverdien kostnadsføres i sin helhet.

Tabell 1. Saldogrupper og avskrivningssatser er som følger:

<i>a</i>	Kontormaskiner mv.	30 pst
<i>b</i>	Ervrevet foretaksverdi	20 pst
<i>c</i>	Vogntog, varebiler mv.	20 pst
<i>d</i>	Personbiler, maskiner, inventar mv	20 pst
<i>e</i>	Skip, rigger mv.	14 pst
<i>f</i>	Fly, helikopter	12 pst
<i>g</i>	Anlegg for overføring og distribusjon av elektrisk kraft og elektroteknisk utrustning i kraftforetak	5 pst
<i>h</i>	Bygg og anlegg, hoteller mv.	4 (8) pst ¹
<i>i</i>	Foretningsbygg	2

¹ I saldogruppe *h* benyttes høy sats for bygg som antas å ha en levetid under 20 år fra oppføringen.

Avskrivningssatsene har blitt endret gjentatte ganger de senere årene, og det kan virke som om avskrivningssatsene har blitt benyttet som middel til å saldere budsjettene. I forbindelse med fremleggelsen av statsbudsjettet for 2002 presenterte imidlertid regjeringen av gjennomgang av saldossatsene i forhold til den empiriske litteratur som er tilgjengelig og foretok en del justeringer av satsene med sikte på å bringe dem best mulig i samsvar med reelt årlig verdifall på de ulike typene driftsmidler, jf. Ot.prp. nr. 1 (2001-2002).² Etter dette har det ikke blitt foretatt endringer i avskrivningssatsene.

Skattefradrag for FOU-utgifter

Fra og med inntektsåret 2002 kan små og mellomstore bedrifter få fradrag i skatt for utgifter til forskning og utvikling (FoU). I forbindelse med budsjettet for 2003 vedtok Stortinget å utvide ordningen til å gjelde alle bedrifter. Skattefradraget utgjør som hovedregel 18 prosent av FoU-kostnader opp til en maksimal kostnadsramme på 4 millioner kroner. Kostnadsrammen kan utvides til 8 millioner ved kjøp av FoU-tjenester fra universiteter, høyskoler og forskningsinstitutter. Samlet fradragsgrunnlag kan likevel ikke overstige 8 millioner kroner. Dersom bedriften ikke betaler tilstrekkelig skatt til å dekke fradraget, skal det utbetales et supplerende tilskudd i skatteoppgjøret. Bedrifter som regnes som små og mellomstore etter ESAs definisjon, har rett til fradragsatt på 20 pst.

---

² Det er relativt lite ny litteratur på dette feltet. Fortsatt er det mest solide materialet å finne i C.R. Hulten og F.C. Wykoff (1981): *The Measurement of Economic Depreciation*, i C.R. Hulten: *Depreciation, Inflation, and the Taxation of Income from Capital*. The Urban Institute Press. Washington D.C. En gjennomgang av problemstillingen for amerikanske forhold er også å finne i D.W. Brazell og J.B. Mackie III (2000): *Depreciation Lives and Methods*. *Current Issues in the U.S. Capital Cost Recovery System*. *National Tax Journal* 3 1, side 531-561.

Spesielle regler for enkelt næringer

Norge har et spesielt skatteregime for petroleumsvirksomhet. Dette går i korte trekk ut på at det er en særskatt på 50 prosent på overskudd som går utover "normal" avkastning av kapitalen. Dette er en form for grunnrentebeskatning, men berører ikke små bedrifter, og vil derfor ikke bli nærmere omtalt her. Norge har også spesielle skatteregler for skipsfart og for kraftforetak. Men disse vil heller ikke bli omtalt nærmere her.

Derimot er det relevant å omtale det særskilte fradraget i alminnelig inntekt fra skog- og hagebruk på 36 000 kroner for hver driftsenhet pr år. Fra og med 2002 ble det gitt et fradrag på 9 prosent av næringsinntekt fra jord- og hagebruk opp til et samlet fradrag på 47 500 kroner. Fra og med 2003 er denne fradragsraten økt til 19 prosent og maksimalt fradrag er på 61 500 kroner.

Tabell 2. Noen sentrale skattesatser og beløpsgrenser for 2003

Toppskatt:	
Sats trinn 1	13,5
Sats trinn 2	19,5
Innslagspunkt, trinn 1	340 700 ¹
Innslagspunkt, trinn 2	872 000
Skatt på alminnelig inntekt	28 ²
Trygdeavgift for lønnsinntekt	7,8
Trygdeavgift for næringsinntekt	10,7 ³
Nedre grense	23 000
Opptrappingssats	25
Arbeidsgiveravgift	14,1 ⁴
Personfradrag	31 600 ⁵
Minstefradrag:	
Sats	24,0
Nedre grense	4 000
Øvre grense	45 700
Særskilt fradrag i arbeidsinntekt	31 800 ⁶
Særskilt fradrag i næringsinntekt for jordbruk:	
Inntektsuavhengig fradrag	19 500
Sats utover inntektsuavhengig fradrag	61 500
Maksimalt fradrag	19,0

¹ Skattesystemet har to klasser. Det angitte innslagspunkt gjelder klasse 1, som de fleste lignes i. I klasse 2 er innslagspunktet 364 000. Enslige forsørgere og ektepar med én inntekt har muligheten til å bli lignet i klasse 2.

² 24,5 prosent for personer bosatt i Finnmark og Nord-Troms

³ Satsen er 7,8 prosent for næringsinntekt over 12 G, dvs. kr. 682 000 kroner.

⁴ Høyeste sats. I fire andre geografiske soner er det lavere sats eller fullt fritak for arbeidsgiveravgift. ESA og EU-kommisjonen mener ordningen er i strid med konkurransereglene for EØS.

⁵ 63 200 i klasse 2.

⁶ Lønnstakere får det maksimale av minstefradrag og særskilt fradrag i arbeidsinntekt.

Delingsregelen

Et trekk ved mange småforetak er at eieren eller eierne utfører arbeid i selskapet eller virksomheten.³ For en som arbeider i sin egen virksomhet, vil næringsinntekten/selskapsoverskuddet delvis være resultat av avkastning av den kapitalen som han har investert i selskapet og delvis et resultat av den arbeidsinnsatsen eieren har lagt inn i selskapet. En eier av en aksjeselskap står likevel fritt til å velge hvor mye lønn han vil ta ut for sin arbeidsinnsats. Ettersom lønnsinntekter gjennomgående skattlegges

³ I noen små foretak med få eiere er eieren ikke aktiv i selskapet/foretaket. I så fall skattlegges foretaket etter samme prinsipper som større foretak. Skattlegging av denne typen selskaper/foretak er ikke tema for denne rapporten.

hardere enn kapitalinntekter, innebærer dette at en aktiv eier i et aksjeselskap vil begrense sin egen lønn, og heller få det meste av sin inntekt gjennom utbytte.

For å unngå denne typen tilpasning har man innført begrepet personinntekt og delingsmodellen. Mens kapitalinntekt beskattes med en flat skatt på 28 prosent, beskattes personinntekt i tillegg med trygdeavgift 10,7 prosent⁴ og toppskatt. Toppskatt slår inn ved personinntekt på 340 700 kroner og er på 13,5 prosent.⁵ For en næringsdrivende vil med andre ord marginals-katten på personinntekt være 52,2 prosent dersom han er i toppskatteposisjon.⁶

For å hindre at næringsdrivende og aktive eiere i andre småforetak klassifiserer all sin inntekt som kapitalinntekt, angir delingsmodellen regler for hvor mye som skal klassifiseres som kapitalinntekt og hvor mye som skal klassifiseres som personinntekt.

Allerede fra en teoretisk synsvinkel er det problematisk å forsøke å splitte inntekter opp i en del som er generert av arbeid og hva som er generert av kapitalinnsats. Ifølge standard økonomisk teori er det nemlig ikke slik at man kan gjøre noe skille mellom den delen av verdiskapingen som er generert av kapital og den delen av verdiskapingen som er generert gjennom arbeid. Praktisk talt all økonomisk teori bygger tvert imot på en tilnærming der all verdiskaping skjer i en syntese mellom arbeid og kapital. I de fleste produksjonsprosesser vil det være slik at arbeidsinnsats alene ikke er tilstrekkelig til å skape verdier. Man er avhengige av en eller annen form for kapitalinnsats. Tilsvarende er det ingen produksjonsprosesser som helt kan gjennomføres uten arbeidsinnsats.

Når man skal konstruere en delingsregel for å splitte inntekter opp i en del som er generert av kapitalen og en del som er generert gjennom arbeid, kan man altså ikke støtte seg på økonomisk teori, da teorien ikke innfører noe slikt skille. I Norge har man av praktiske hensyn valgt en regel der man først beregner hvor stor del av inntekten som skal føres som avkastning av den kapitalen som er investert i virksomheten. Resten av inntekten skal inntektsføres som avkastning av arbeidsinnsatsen og legges til eierens personinntekt. Kapitalavkastningen beregnes som 10 prosent av verdien av driftsmidlene. I tillegg regnes renter av bankinnskudd, aksjeutbytte, osv. som kapitalinntekt. Tilsvarende trekker man fra gjeldsrenter o.l.

Kriterier for deling

Det er selvsagt problematisk å lage regler for når en eier skal klassifiseres som aktiv. Men slik reglene er sier de at for at en eier skal være delingspliktig må hans aktivitet være mer enn "sporadisk". For såkalte liberale yrker⁷ tolkes dette som at arbeidsinnsatsen må være på over 40 timer i inntektsåret. For andre yrker er grensen satt til 300 timer. I tillegg kreves det at eieren har vært aktiv i mer enn to måneder i inntektsåret.

Deling gjennomføres bare i selskaper der en eller flere aktive, direkte eller indirekte eier to tredeler eller mer av aksjene/andelene i selskapet, eller har rett til mer enn to tredeler av overskuddet/utbyttet i selskapet. Denne regelen er motivert utifra en tanke om at en aktiv eier ikke vil gi avkall på mer enn en tredel av inntektene for å omgå delingsmodellen. I praksis skjer det imidlertid omfattende tilpasning på dette punktet. Ved å manipulere den aktives eierandel i grenselandet rundt to tredeler vil man med bare små endringer på eiersiden kunne tilpasse seg ut og inn av delingsmodellen etter hva som i forkant synes lønnsomt skattemessig.

---

⁴ For lønn er trygdeavgiften 7,8 prosent. Men for lønn påløper også arbeidsgiveravgift på 14,1 prosent. Arbeidsgiveravgiften er imidlertid lavere i mange distrikter.

⁵ Det er dessuten et trinn 2 i toppskatten der denne øker til 19,5 prosent og slår inn ved personinntekt på 872000 kroner.

⁶ Dersom personinntekten overstiger 872000 kroner slår trinn 2 i toppskatten. Trygdeavgiften faller imidlertid til 7,8 prosent når inntekten overstiger 12 G. Høyeste marginals-katt for en næringsdrivende blir dermed 55,3 prosent.

⁷ Advokater, leger, tannleger, ulike konsulenter mm. Snekkere, rørleggere, murere osv er typisk i ikke-liberale yrker. I NOU 2003:9 kritiseres spesialreglene for liberale yrker, og skilles foreslås opphevet. Spesialreglene for liberale yrker er kommet inn etter skattereformen 1992 og reflekterer trolig politikernes ønske om å benytte skattesystemet til å øke skattebelastningen for leger og tannleger mm som tjener mye.

Ved fastsettelsen av den aktives eierandel tas det også hensyn til aksjer/andeler som eies av den aktives nærstående (identifikasjon). Slike aksjer/andeler anses eid av den aktive selv. Dermed vil ikke den aktive kunne omgå delingsmodellen ved å overføre eierandeler til for eksempel ektefelle eller barn. Identifikasjonsreglene har dessuten en rekke tillegg for å sikre seg mot andre tilsvarende former for omgåelser.

Prinsippene for deling

Utgangspunktet for beregningen av personinntekt etter delingsmodellen er foretakets alminnelige inntekt.⁸ For å beregne arbeidsdelen av inntekten foretas det flere korrigeringer. For det første trekkes en del opplagte kapitalinntekter og -gevinster fra, slik som avkastning av aksjer, bankinnskudd, osv. Samtidig legges tilsvarende opplagte kapitalutgifter og -tap til. Videre trekkes et sjablonmessig fastsatt kapitalavkastningsfradrag fra. Kapitalavkastningsfradraget beregnes på grunnlag av verdien av et kapitalavkastningsgrunnlag bestående av bl.a. foretakets driftsmidler. I Norge benytter man altså her et bruttobegrep for beregning av kapitalavkastningen. Grunnlaget multipliseres med en kapitalavkastningsrate som skatteyteren selv kan fastsette innenfor intervallet 0-10 prosent.⁹ Som oftest vil det være lønnsomt for eieren å sette kapitalavkastningsraten til 10 prosent. Men ved å velge en lavere sats vil eieren kunne øke sin personinntekt, og dermed øke sitt grunnlag for opparbeiding av trykderettigheter.

Kapitalavkastningsgrunnlaget består av varige og betydelige driftsmidler, ervervet goodwill og andre ervervede immaterielle eiendeler, samt varer og kundefordringer. Grunnlaget reduseres med leverandørkreditter og kundeforskudd hvis disse er rentefrie, eller dersom renten ligger vesentlig under markedsrenten.

Eiendelene som inngår i kapitalavkastningsgrunnlaget, skal i utgangspunktet verdsettes til skattemessig bokført verdi. Skattemessig formuesverdi (ligningsverdi) benyttes for ikke-avskrivbare driftsmidler når denne er høyere enn skattemessig bokført verdi.

Avkastningsgrunnlaget verdsettes til middelverdien av inngående og utgående verdier. Driftsmidler som er anskaffet i begynnelsen av året, og som dermed har gitt grunnlag for avkastning det meste av året, gir derfor bare et avkastningsgrunnlag lik halvparten av anskaffelsesverdien. Tilsvarende, men motsatt skjevhet vil oppstå dersom driftsmidlene er anskaffet mot slutten av året.

Tak på beregnet personinntekt

Det er satt et øvre tak på samlet beregnet personinntekt fra foretak som ikke driver liberal virksomhet. Dette taket var i utgangspunktet på om lag 2,5 mill. kroner. Etter gjeldende regler er det imidlertid satt til om lag 800 000 kroner. Dersom skatteytters personinntekt uten begrensning overstiger om lag 3,7 mill. kroner gjelder likevel ikke begrensningen i intervallet 3,7 til om lag 6,7 millioner kroner.

For personer i liberale yrker er det ikke noe øvre tak på beregnet personinntekt.

Begrunnelsen for å innføre taket på beregnet personinntekt var at man mente at en meget høy personinntekt "avslørte" at deler av inntekten måtte skyldes andre forhold enn skatteytters arbeidsinnsats i eget selskap.

For beregning av personinntekt trekkes det også fra et lønnsfradrag på 20 prosent av utbetalt lønn inklusive arbeidsgiveravgift og eiers lønn i selskapet. Lønnsfradraget kan likevel ikke redusere den

---

⁸ Alminnelig inntekt i et selskap er den nettoinntekt som fremkommer på grunnlag av skattelovgivningens regler om skattepliktige inntekter og fradragberettigede kostnader.

⁹ Dette gjelder for 2003. Øvre grense for kapitalavkastningsraten fastsettes av Stortinget for det enkelte år. Ved fastsettelsen tas det utgangspunkt i risikofri rente med relativt lang løpetid. I tillegg gis det et risikotillegg som i dag utgjør 4 prosentpoeng.

beregnete personinntekten for den enkelte skatteyder til under 320 000 kroner. Begrunnelsen for å innføre et slikt fradrag var en antagelse om at ansatte som arbeider sammen representerer en slags form for menneskelig organisasjonskapital, og at en del av inntekten til eieren kan tilskrives denne typen kapital.

3. Regler for personbeskatning

Sentrale problemstillingene knyttet til næringsbeskatningen i Norge, spesielt mhp. delingspliktige foretak, kan ikke diskuteres uten kjennskap til reglene for personbeskatning. I det følgende redegjøres derfor kort for de viktigste reglene for beskatning av personer i Norge.

Man skiller mellom alminnelig inntekt og personinntekt. Alminnelig inntekt omfatter alle typer skattepliktige inntekter fra arbeid, virksomhet og kapital. Det gis fradrag i skattepliktig inntekt for alle kostnader knyttet til inntektens ervervelse. Men minstefradraget skal i utgangspunktet dekke normale utgifter til inntekts ervervelse for lønnstakere. Rentekostnader kommer i fradrag i inntekten uavhengig av låneformål og tilknytning til inntekten. I tillegg gis det et personlig fradrag i alminnelig inntekt som nå er på 31 600 kroner, jf. tabell 2.

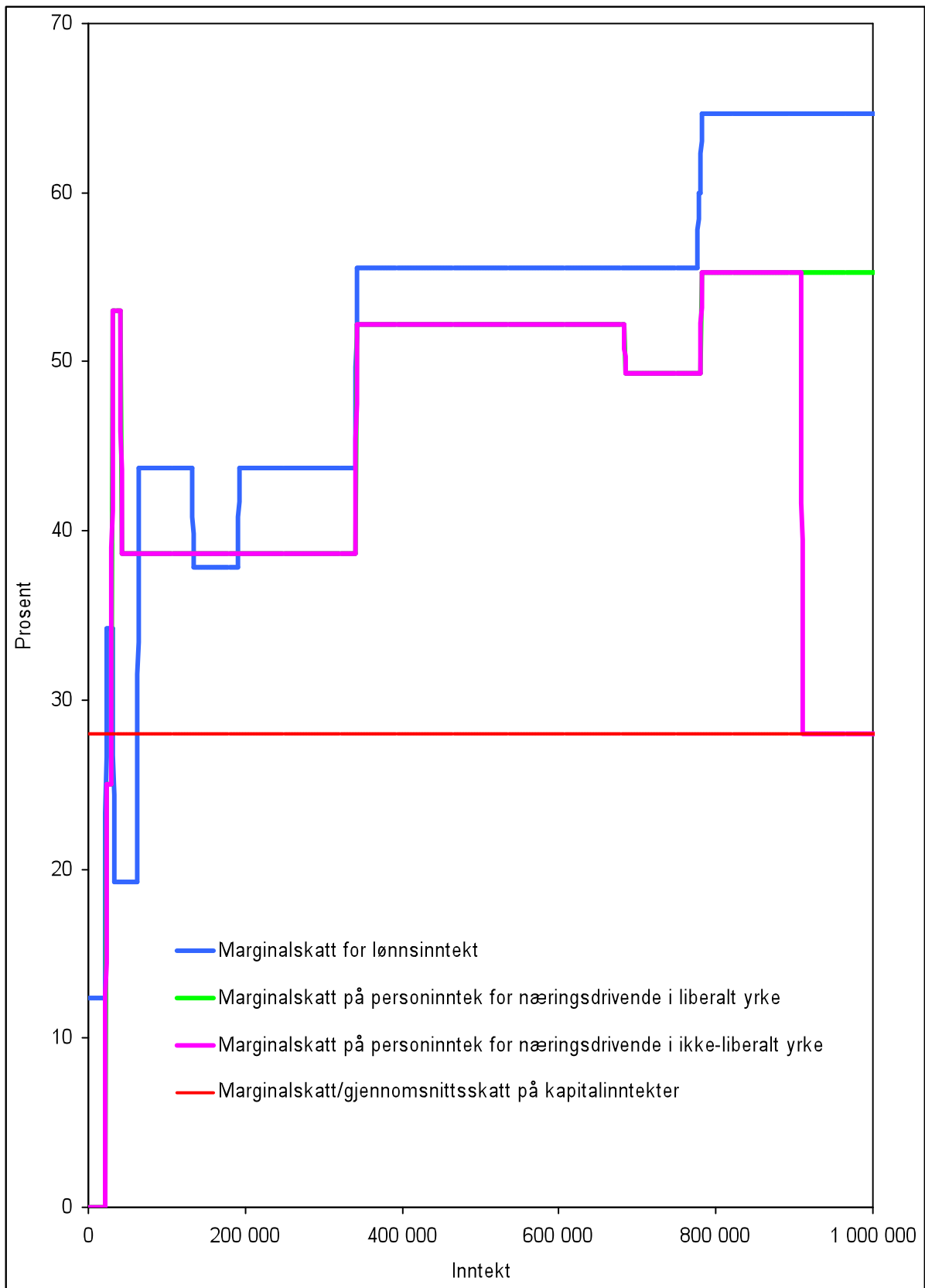
Personlige skatteytere betaler i tillegg trygdeavgift og toppskatt av personinntekt, jf. tabell 2. Personinntekt fastsettes bare for personer og omfatter inntekt fra arbeid og pensjoner uten fradrag av noen art. Inntekt av arbeid kan enten være lønn eller beregnet personinntekt på grunnlag av overskudd i enmannsforetak eller annen delingspliktig virksomhet.

Personinntekten ilegges trygdeavgift og eventuelt toppskatt. Trygdeavgiften er på 7,8 prosent for lønnsinntekt og beregnet personinntekt i jordbruk, skogbruk og fiske og 10,7 prosent for annen beregnet personinntekt opp til 12 G. Det skal ikke betales trygdeavgift av personinntekt under 23 000 kroner. Inntekter utover dette beløpet betaler 25 prosent i trygdeavgift, inntil trygdeavgiften utgjør 7,8 prosent av hele inntekten. Toppskatten slår inn ved personinntekter på 340 700 (klasse 1) og har i trinn 1 en sats på 13,5 prosent. I trinn 2 er satsen 19,5 prosent og slår inn ved inntekter på 872 000 kroner. Det er anslått at 775 000 personer, eller om lag en tredel av arbeidsstyrken, betaler toppskatt i 2003.

Toppskatten er et progressivt element i personbeskatningen som fører til en vesentlig økning av marginals-katten for store grupper av lønnstakere, jf. figur 1, og er en viktig del av forklaring på hvorfor mange tilpasser seg bort fra delingsmodellen. Offentlig proveny av toppskatten er på om lag 16 milliarder, noe som utgjør om lag 2,5 prosent av samlet proveny fra skatter og avgifter.

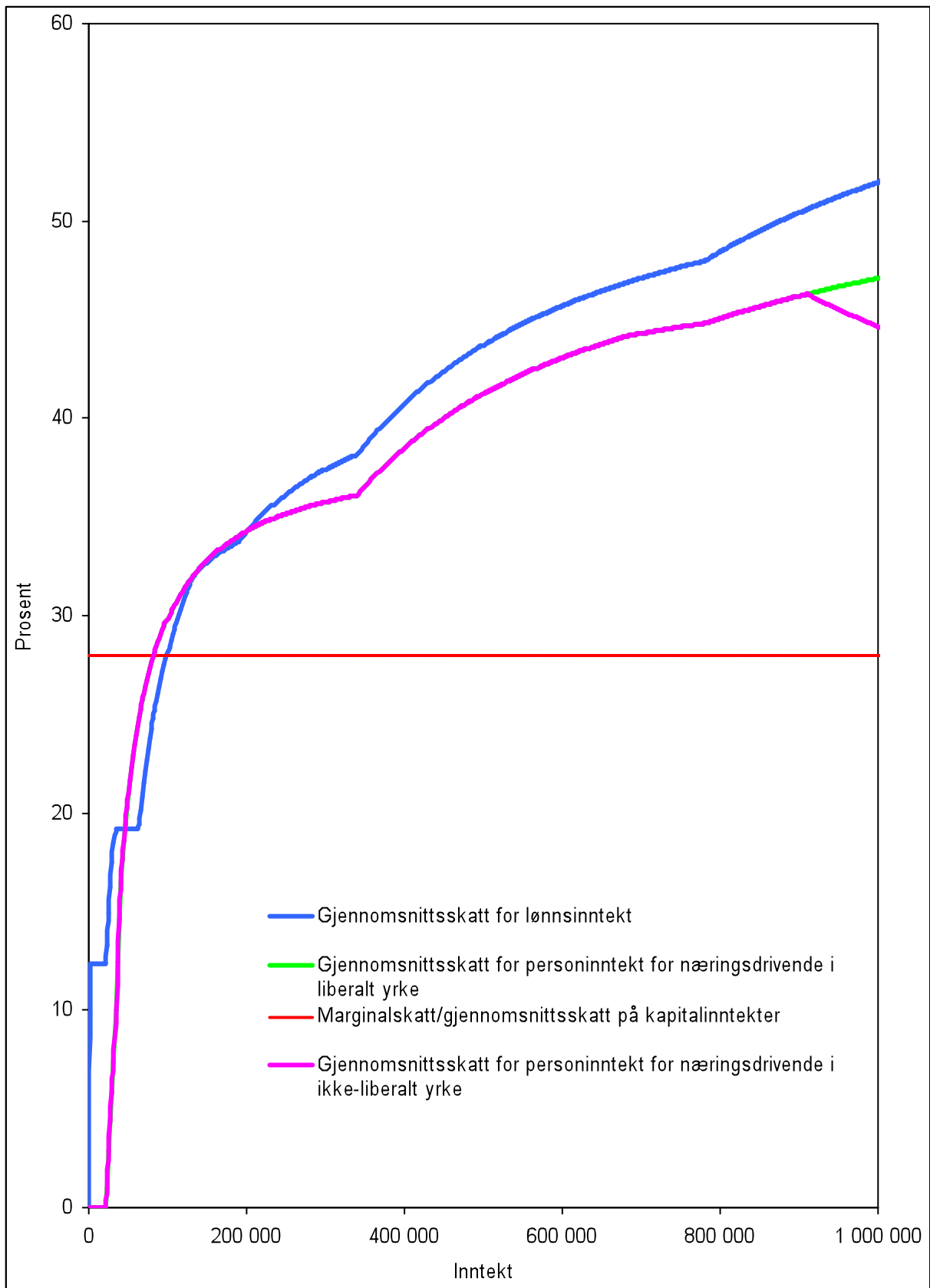
Også minstefradraget og det særskilte fradraget i arbeidsinntekt er progressive elementer i skattesystemet. For personer som betaler minstefradrag etter sats blir marginals-katten redusert. Ettersom innføringen av det særskilte fradraget i arbeidsinntekt fører til at mange ikke lenger betaler minstefradrag etter sats, har marginals-katten blitt høyere for mange. For lønnstakere med inntil 132 500 kroner i lønn vil lønnsfradraget være høyere enn minstefradraget. Lønnstakere med lønn mellom 63 400 kroner og 132 500 kroner vil derfor få en marginals-katt på 35,8 prosent. Minstefradraget fastsettes etter en sats på 24 prosent av lønnen inntil lønnen når 190 400 som følge av øvre grense i minstefradraget. Dette fører til at marginals-katten faller til 29,1 prosent for lønnstakere med inntekt mellom om lag 132 500 kroner og 190 400 kroner. For inntekter mellom 190 400 kroner og innslagspunktet for toppskatten på 340 700 kroner, er marginals-katten igjen 35,8 prosent. For lønnstakere som betaler toppskatt i trinn 1, er marginals-katten på 49,3 prosent, men øker til 55,3 i trinn 2.

Ved utbetaling av lønn påløper det imidlertid også arbeidsgiveravgift på 14,1 prosent. Selv om dette er en skatt som betales på arbeidsgivers hånd, må den betraktes som en skatt på lønn, spesielt i tilknytning til problemstillinger knyttet til delingsmodellen. Således bør beregnede marginals-katter og gjennomsnittsskatter regnes utifra en bruttolønn som inkluderer arbeidsgiveravgift. Med trinn 1 i toppskatten blir da marginals-katten 55,6 prosent, mens den blir på hele 64,7 prosent på trinn 2.

Figur 1: Marginalskatt for lønnsstakere og delingspliktige næringsdrivende. Satser og beløpsgrenser for 2003.

Figur 2: Gjennomsnittsskatt for lønntakere og delingspliktige næringsdrivende. Satser og beløpsgrenser for 2003.

Figur 1 viser blant annet marginalsatt for lønnstakere utifra en slik totalbetraktning. Noen vil kalle dette for effektiv skatt på lønnsinntekter, men ofte reserveres begrepet 'effektiv skatt' til mer omfattende betraktninger som tar hensyn til at det påløper (indirekte)skatter også når inntektene anvendes til forbruk.

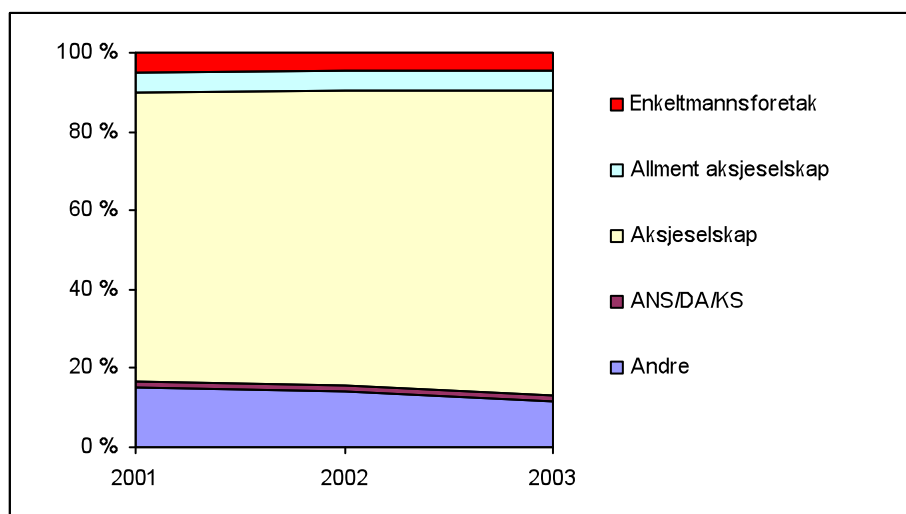
For denne rapportens problemstilling er det gjennomsnittsskatten som er mest interessant. Hvordan gjennomsnittsskatten utvikler seg med økende personinntekt for både lønnstakere og næringsdrivende er vist i figur 2. For både lønnstakere og selvstendig næringsdrivende blir gjennomsnittsskatten raskt vesentlig høyere enn 28 prosent når inntekten passerer 100 000 kroner. For virksomheter med gode inntekter blir det dermed mye å vinne på å kunne unngå deling slik at hele inntekten kan klassifiseres som alminnelig inntekt og skattlegges med 28 prosent.

4. Småforetaks betydning for norsk økonomi

I det følgende presenteres statistisk materiale som belyser hvilken rolle ulike typer bedrifter spiller i norsk økonomi. Det gjøres skille med hensyn til organisasjonsform, omsetning, antall sysselsatte og antall ansatte. I selskaper der en eller flere eiere er aktive uten å være ansatte, vil antall sysselsatte avvike fra antall ansatte.

Tallene der delvis hentet fra SSBs bedrifts- og foretaksregister og delvis fra skattestatistikken for etterskuddspliktige.

Enkelte av dataene presenteres i serier fra 2001 til 2003. Dessverre har det ikke vært mulig å lage lengre serier. Årsaken er at bedrifts- og foretaksregisteret har blitt gjenstand for en rekke endringer i innsamlingsmetoder mm som gjør at tidsserier over lenger perioder vil gi misvisende informasjon om endringer over tid.

Figur 3. Foretakene etter organisasjonsform og deres andel av totalt antall ansatte.

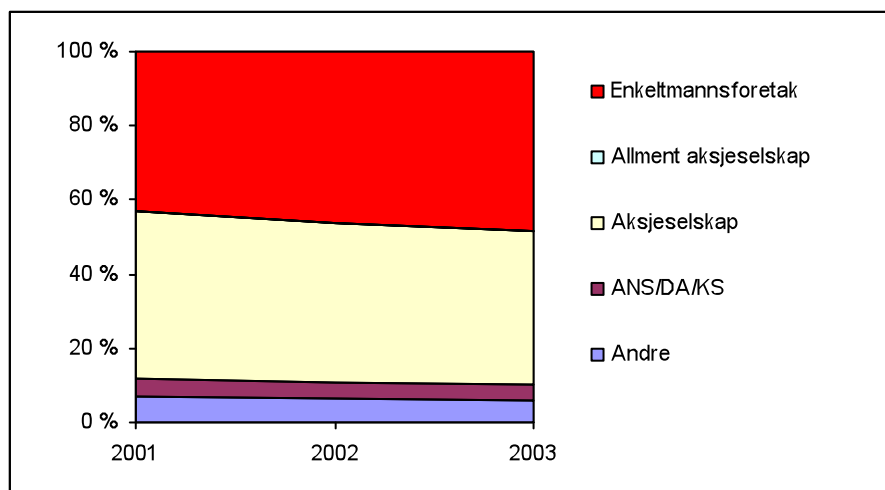
Kilde: Statistisk sentralbyrå, bedrifts- og foretaksregisteret

Figur 3 viser antallet foretak etter organisasjonsform pr. 1. januar i årene 2001, 2002 og 2003. Forkortelsen ANS, som også benyttes i flere påfølgende figurer, står for Ansvarlig selskap, der deltakerne ha ubegrenset og udelt personlig ansvar for selskapets samlede forpliktelser. DA står for Selskap med delt ansvar. Her har deltakerne ubegrenset ansvar for bestemte deler av selskapets forpliktelser som til sammen utgjør selskapets samlede forpliktelser. KS står for Kommanditt-selskap.

Vi ser at enkeltmannsforetak og aksjeselskap er de dominerende organisasjonsformene. Tendensen til at det er en økende andel enkeltmannsforetak fra 2001 til 2003 har ikke noen åpenbar forklaring.

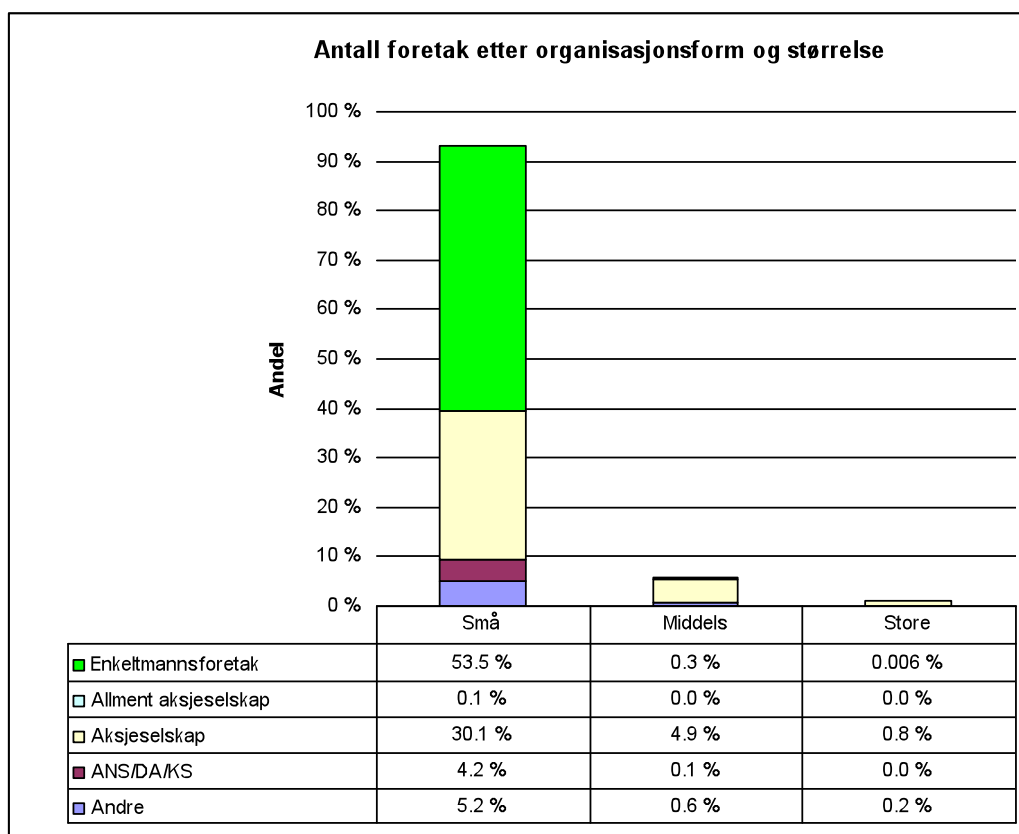
Figur 4 viser hvordan de ansatte fordeler seg på de ulike organisasjonsformene pr. 1. januar i årene 2001, 2002 og 2003.

Det fremgår at om lag tre av fire ansatte arbeider i et aksjeselskap, og andelen har vært svakt økende gjennom perioden. En relativt stabil andel på fem prosent er ansatt i alment aksjeselskap, mens en andel på 1 prosent arbeider i ansvarlige selskap, deltakerlignet selskap eller kommandittselskap.

Figur 4: Antall foretak etter organisasjonsform.

Kilde: Statistisk sentralbyrå, bedrifts- og foretaksregisteret

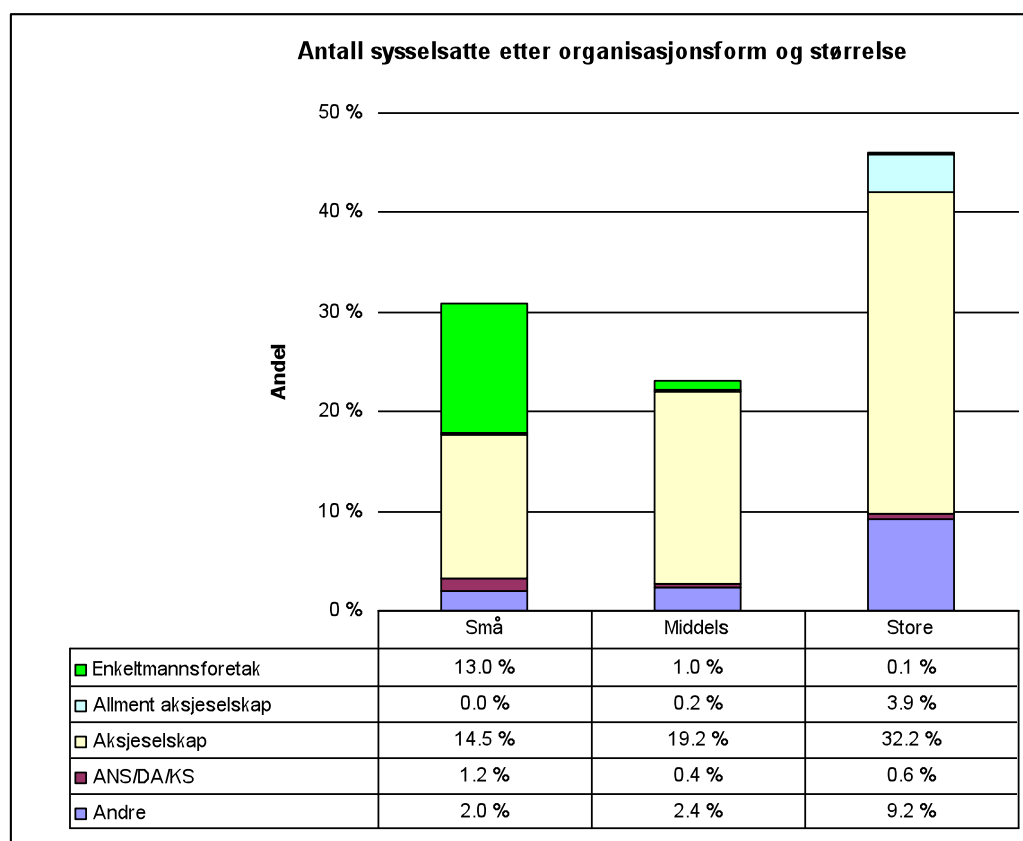
Figur 5: Andel av totalt antall foretak i 2000 etter organisasjonsform og størrelse.

Kilde: Statistisk sentralbyrå, Bedrifts- og foretaksregisteret

Figur 5-7 refererer seg til gjennomsnittstall for kalenderåret 2000. I disse figurene skiller vi mellom små, middels store og store foretak. "Små foretak" sysselsetter 0 - 9 personer. "Middels store foretak" sysselsetter 10 - 50 personer, mens "Store" foretak sysselsetter 51 eller flere personer.

I figur 5 ser vi at de små enkeltmannsforetakene utgjør 53,5 prosent av alle foretakene i registeret. Figur 6 viser imidlertid at de samme foretakene sysselsetter bare 13 prosent av totalt antall personer som er sysselsatt i alle de foretakene som er registrert i registeret. Og figur 7 viser at disse foretakene står for 3,6 prosent av omsetningen. En delvis forklaring på den store forskjellen mellom denne gruppens andel av sysselsettingen og omsetningen relaterer seg trolig til det faktum at en stor andel av enkeltmannsforetakene kun sysselsetter eieren på deltid. Selv om de små enkeltmannsforetakene sysselsetter 13 prosent av de sysselsatte, kan andelen utførte timeverk i denne gruppen ligge vesentlig lavere.

Det er relativt få middels store enkeltmannsforetak. De utgjør bare 0,3 prosent av alle foretak i registeret og står for henholdsvis 0,6 prosent av omsetningen og 1,0 prosent av sysselsettingen, jf. figur 6 og 7.

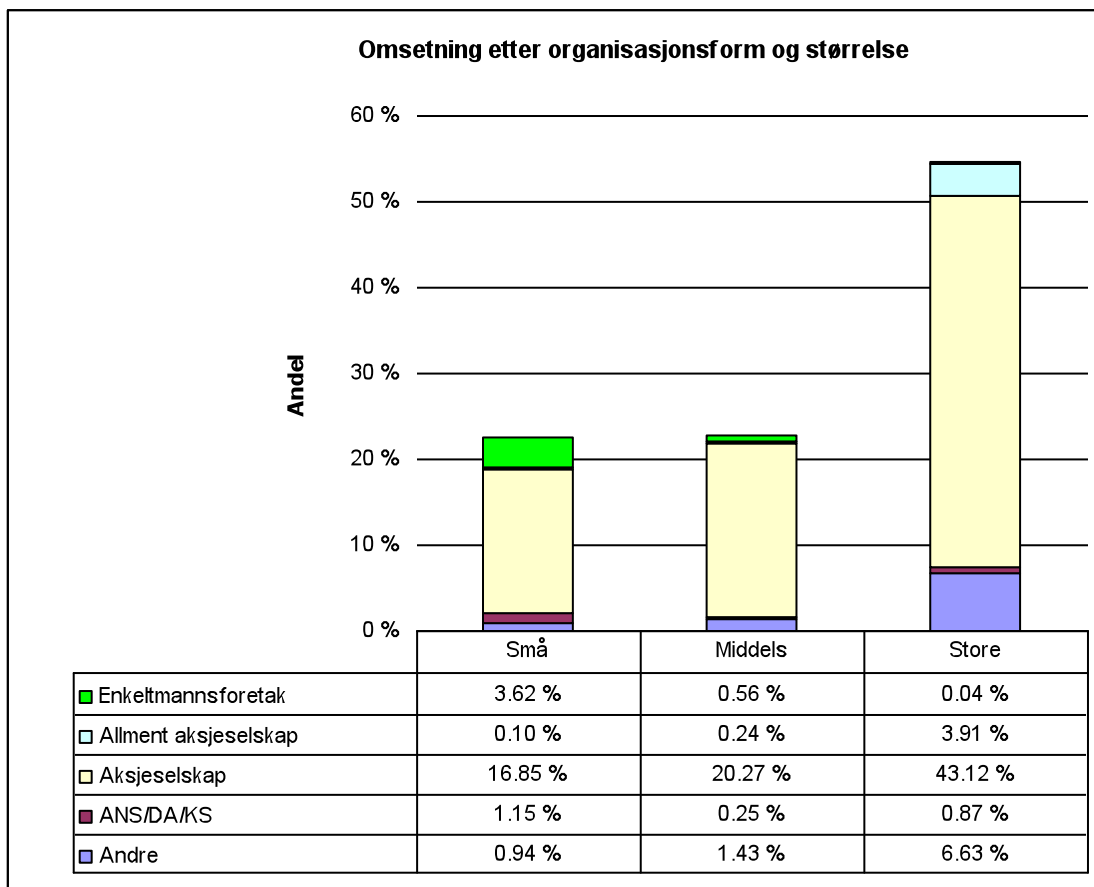
Figur 6: Andel av sysselsatte i 2000 etter organisasjonsform og størrelse.

Kilde: Statistisk sentralbyrå, Bedrifts- og foretaksregisteret

I registeret er det naturlig nok også få store enkeltmannsforetak. Av totalt 338 502 foretak i registeret er det bare 20 enkeltmannsforetak med mer enn 50 sysselsatte.

30,1 prosent av foretakene er små aksjeselskaper. Disse sysselsetter 14,5 prosent av totalt antall sysselsatte i registerets foretak, mens andelen av omsetningen er på 16,8 prosent, jf. figur 5 - 7.

Økonomisk sett er det gruppen av store aksjeselskaper som er viktigst. Inkluderes allmenne aksjeselskaper står de store aksjeselskapene samlet for 47 prosent av omsetningen og 36 prosent av sysselsettingen. Gruppen av middels store aksjeselskaper står for om lag 20 prosent av både sysselsettingen og omsetningen.

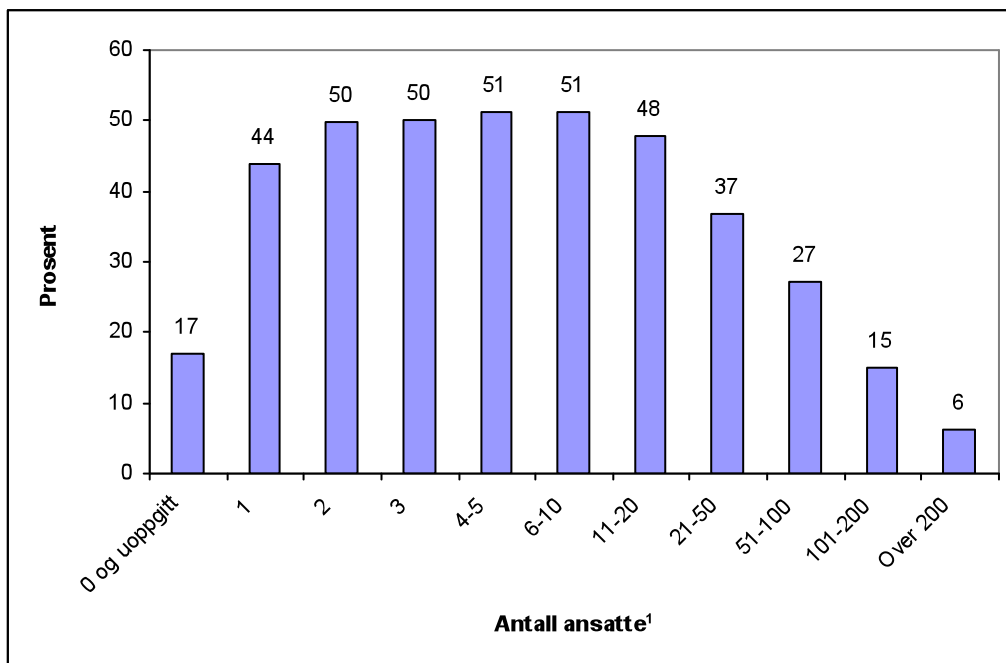
Figur 7: Andel av omsetning i 2000 etter organisasjonsform og størrelse.

Kilde: Statistisk sentralbyrå, Bedrifts- og foretaksregisteret

Bedrifts- og foretaksregisteret gir ikke oversikt over hvilke foretak som er under delingsmodellen. Skattestatistikken for etterskuddspliktige gir imidlertid en oversikt over hvor stor andel av aksjeselskapene som er under delingsmodellen. Data for dette fremgår av figur 8. Det fremgår her at bare 17 prosent av aksjeselskapene med null ansatte er under delingsmodellen.¹⁰ En forklaring på at denne andelen er relativt liten er at man her trolig snakker om et betydelig antall sovende selskaper. Pr. definisjon har ikke slike selskaper noen aktiv eier og dermed vil de heller ikke komme inn under delingsmodellen.

Av aksjeselskaper med én ansatt er det 44 prosent som er delt. Med mellom 2 og 10 ansatte er om lag halvparten av foretakene delt. Også blant selskaper med noe flere ansatte er det en stor andel som er under delingsmodellen. For eksempel ser vi at hele 27 prosent av selskapene med 51-100 ansatte er under delingsmodellen. For større selskaper er andelen som er under delingsmodellen mindre, men ikke neglisjerbar. Det er altså feil å oppfatte delingsmodellen som en spesiell skatteregel for småforetak.

¹⁰ Denne gruppen inkluderer også de aksjeselskaper der det ikke er oppgitt antall ansatte.

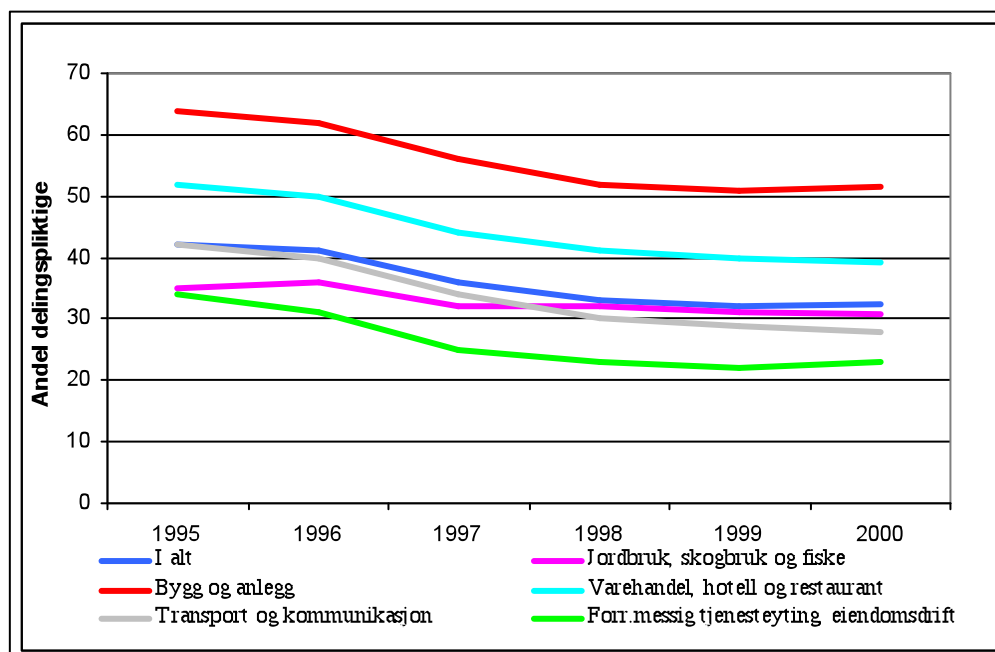
Figur 8: Andelen av aksjeselskaper som er under delingsmodellen etter antall ansatte.²

¹ Opplysninger om antall ansatte er hentet fra Det Sentrale Bedrifts- og Foretaksregisteret i Statistisk sentralbyrå.

² Delingspliktige aksjeselskap er identifisert ved at beregnet personinntekt er forskjellig fra null.

Delingspliktige aksjeselskap som faktisk hadde null i personinntekt vil derfor ligge i gruppen for selskap som ikke omfattes av delingsmodellen.

Kilde: Statistisk sentralbyrå, skattestatistikk for etterskuddspliktige 2000

Figur 9 Andelen delingspliktige selskaper i utvalgte næringsgrupper (1995-2000).

Kilde: Statistisk sentralbyrå, skattestatistikk for etterskuddspliktige

Figur 9 viser utviklingen i andelen delte aksjeselskaper i ulike næringer. I de første årene etter 1995 var det en klar tendens til at andelen delingspliktige gikk ned. Dette er relativt få år etter innføringen av delingsmodellen, og må tolkes som at man i denne perioden har hatt en relativt omfattende tilpasning for å komme unna delingsmodellen.

5. Myndighetenes intensjoner med næringsbeskatningen og aktuell debatt om denne

I retningslinjene for nasjonalrapportene heter det at rapporten skal inneholde en omtale av myndighetenes intensjoner med spesialreglene for småforetak. Det norske skattesystemet er imidlertid ikke utformet slik at det skiller mellom små og store foretak. Det er mulig at formuleringen bygger på en forestilling om at reglene for beskatning av aktive eiere og delingsmodellen i første rekke angår småforetak. I den forbindelse klargjør figur 5 noen faktiske forhold i den forbindelse. Vi ser her at selv om andelen delingspliktige har en klart fallende tendens etter hvert som antall ansatte øker, finnes det også store foretak som er delingspliktige. Reglene om skattlegging av aktive eiere og delingsmodellen er altså ikke en spesialregel for småforetak.

Men på tross av dette vil jeg i dette avsnittet peke på det som antagelig er norske myndigheters intensjoner med skattereglene for aktive eiere og delingsmodellen. Videre gjøres det kort rede for enkelte problemer med delingsmodellen og aktuell norsk debatt om denne.

I de fleste land, så også i Norge, har myndighetene ulike hensyn å ta i skattepolitikken. Skattepolitikken primære mål er å skaffe inntekter til offentlig sektor. Men dette forsøker man å gjøre på en måte som gir minst mulig effektivitetstap i økonomien samtidig som man forsøker å bidra til en jevnest mulig inntektsfordeling. I tillegg har norsk skattepolitikk tradisjonelt også vært forsøkt brukt i både distriktpolitikken, i miljøpolitikken og i konjunkturstyringen.

Dagens norske skattesystem er fortsatt sterkt preget av 1992-reformen og de hovedprinsipper som der ble meislet ut, selv om det nok er et problem at mange små reformer har utvannet 1992-reformen. Frem til 1992 ble bedriftsbeskatningen forsøkt brukt som virkemiddel for å fremme en rekke mer eller mindre veldefinerte mål. Særskilte regler i overskuddsbeskatningen skulle bidra til distriktsutbygging, forskning og utvikling, miljøinvesteringer, soliditet i bedriftene, og til fordelingspolitiske og næringspolitiske mål. Bedriftsbeskatningen var kort sagt overbelastet med målsettinger som delvis var innbyrdes motstridende. Eksempelvis bidro de sjenerøse fradragsreglene som skulle sikre distrikts- og næringspolitiske mål, til skjevare inntektsfordeling, ettersom det var personer med høye inntekter som hadde de beste forutsetningene for å utnytte det kompliserte regelverket til sin fordel.

Med 1992-reformen forsøkte myndighetene i størst mulig grad å rendyrke målene for de enkelte delene av skatte- og avgiftssystemet. Progressiv personbeskatning skulle bidra til å nå de fordelingspolitiske målene, mens miljøavgifter skulle bidra til å nå miljøpolitiske mål. Ambisjonsnivået for inntektsbeskatningen av bedrifter ble redusert til å gi offentlige inntekter til minst mulige vridninger i ressursbruken.

Et hovedmål i skattepolitikken for vekslende regjeringer i Norge etter 1992 har vært å beskatte brede skattegrunnlag for derigjennom å kunne holde lave satser. Eksempelvis har man derfor forsøkt å begrense avskrivningssatsene for driftsmidler til å reflektere faktisk verdifall. Avskrivningssatsene i Norge er nok derfor gjennomgående lavere enn i mange sammenlignbare land.

Samtidig er skattepolitikken i stigende grad blitt utformet med tanke på at kapitalen er flyttbar over landegrensene, mens arbeidskraften i mindre grad er flyttbar. Således har man strengere beskatning av personer enn kapital. Dette har igjen gitt behov for delingsmodellen, som er omtalt i tidligere avsnitt.

Den aktuelle norske debatten om skattepolitikken er preget av at det etter 1992-reformen har skjedd en rekke endringer i skattesystemet som delvis undergraver grunnlaget for reformen. En fundamental

endring er at progressiviteten i beskatningen av personinntekt har blitt skjerpet ved at toppskatten har fått et ekstra trinn. Videre har arbeidsgiveravgiften blitt økt og fått et ekstra trinn for høye inntekter. Dermed har både gjennomsnittsskatt og marginalsatt for arbeidsinntekter i praksis blitt skjerpet. Resultatet er at det blir stor forskjell i skattebelastningen for inntekter klassifisert som arbeidsinntekter og inntekter klassifisert som kapitalinntekter.

Samtidig er det store muligheter for å tilpasse seg slik at man kommer unna delingsmodellen. Dermed vil forholdsvis ubetydelige formelle tilpasninger føre til at innbetalt skatt blir dramatisk endret. En delingspliktig selvstendig næringsdrivende uten ansatte, med for eksempel et overskudd på om lag 800 000 kroner, vil under delingsmodellen betale om lag 360 000 kroner i skatt.¹¹ Dersom han kan foreta tilpasninger for å komme unna delingsmodellen, vil han kunne redusere skatten med slik at hans samlede skatt blir på 215 000 kroner. Dermed betaler han like mye skatt som en delingspliktig næringsdrivende med et inntekt på om lag 520 000 kroner.

Skattesystemets legitimitet svekkes når det er slik at personer med høye inntekter med enkle midler kan vri seg unna skattereglene, mens andre ikke kan det. Man snakker altså om en sterk grad av horisontal ulikhet i dagens system. Disse ulikhetene henger altså nøye sammen med delingsmodellen, en konstruksjon som har vært relativt omdiskutert helt siden den så dagens lys i 1992.

Når det gjelder aktuell debatt i Norge, er Skatteutvalgets NOU 2003:9 et nytt og sentralt dokument. Her oppsummeres mye av erfaringene med 1992-reformen og mye aktuell forskning er også presentert i NOU 2003:9.

Skatteutvalgets viktigste forslag er å innføre beskatning av selskapsinvesteringer utover en beregnet alternativavkastning. Uvalget vil la denne beskatningen skje på aksjonærenes hånd når overskuddet tas ut som utbytte eller som aksjegevinst. Utvalget har kalt dette for aksjonærmodellen og ser for seg at denne modellen kan erstatte delingsmodellen. For nærmere omtale av modellen, anbefales leseren å skaffe seg NOU 2003:9.

---

¹¹ Dette forutsetter at han ikke har noen fradrag for gjeldsrenter el. i alminnelig inntekt.